

Byggklossar och kontrollistor

Finlands UNICEF rf
December 2015

Finlands UNICEF rf
December 2015

Finlands UNICEFs modell En barnvänlig kommun hjälper kommunerna att främja genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter.

Modellen bygger på den internationella förebilden som UNICEF har genomfört sedan 1996. Den finska modellen utvecklades i samarbete med Tavastehus stad åren 2012–2013. UNICEF inkluderar fler kommuner i modellen varje år.

www.unicef.fi/barnvanligkommun

Innehåll

Modellen En barnvänlig kommun: Byggklossar och kontrollistor	3
Använda begrepp	4
1. Barnets rättigheter är kända	5
2. Alla rättigheter förverkligas för varje barn	9
3. Barnen kan delta i planeringen, utvärderingen och utvecklingen av tjänster som är avsedda för dem	13
4. Barnen kan delta i planeringen och utvecklingen av det offentliga rummet	17
5. Barnen kan påverka ärenden som är viktiga för dem själva	21
6. Barnen kan delta i medborgarverksamheten	25
7. Barnen har vänner och trygga vuxna	29
8. Barnen och barndomen värdesätts	33
9. Ärenden som gäller barn granskas koordinerat som en helhet, så att man i beslut och verksamheter som gäller barn i första hand beaktar barnets bästa	37
10. Information om barn utnyttjas mångsidigt i beslutsfattandet	41

Byggklossar och kontrollistor för modellen En barnvänlig kommun

En barnvänlig kommun är en modell som har utvecklats av Finlands UNICEF. Syftet med modellen är att uppmuntra och stödja kommunerna vid förverkligandet av barnets rättigheter. Modellens mål har sammanställts i tio byggklossar.

Byggklossarna hjälper kommunen att utveckla strukturer, tjänster samt tillvägagångs- och tänkesätt för att man i all verksamhet i kommunen ska garantera barnens möjligheter att delta samt respektera alla barns rättigheter på lika grunder. Barnets rättigheter granskas som helhet över olika sektorer och förvaltningsnämnder.

Byggklossarna är gemensamma för alla kommuner som implementerar modellen. Till varje byggkloss hör en kontrollista, med hjälp av vilken kommunen bedömer sitt utgångsläge, väljer utvecklingsobjekt och -åtgärder samt följer upp hur åtgärderna lyckas.

Byggklossarna och kontrollistorna är i första hand avsedda som stöd för koordineringsgruppens gemensamma arbete. Då man behandlar kontrollistornas frågor tillsammans med de andra aktörerna (t.ex. barnen och de unga, föräldrarna) är det skäl att anpassa språket till målgruppen och utforma det så konkret som möjligt med tanke på den egna kommunens verksamhetsmiljö.

Modellen En barnvänlig kommun grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter, UNICEFs internationella Child Friendly City-modell samt nationella forsknings- och expertdata. Du kan läsa mer om modellen på adressen:

www.unicef.fi/barnvanligkommun

Använda begrepp

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter är ett barn en människa under 18 år. I kommunernas utvecklingsarbete är det ibland meningsfullt att granska barn i olika åldrar separat och att prata om till exempel barn och unga. I modellen En barnvänlig kommun syftar ordet barn dock alltid på alla personer under 18 år, även om unga inte nämns separat.

Barnets uppväxtgemenskaper är förutom hemmet (eller ett eventuellt fosterhem) till exempel daghem, skola och andra läroanstalter samt olika fritidsgemenskaper.

Kommun är i denna text först och främst barnens och de ungas fysiska boende- och närmiljö. I egenskap av barnens och de ungas sociala miljö innehåller den även civilsamhällets olika dimensioner. Kommun syftar också på kommunorganisationen som förvaltningsorganisation och servicegivare.

Delaktighet och deltagande betyder både påverkan på beslutsfattandet och att bli hörd (politisk dimension) och samhörighet, gemenskap och att bli godkänd som sig själv eller som medlem i den grupp man representerar (social dimension). I båda dimensionerna är det centrala barnets egen erfarenhet av delaktighet eller brist på delaktighet.

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är en människorättskonvention som gäller alla barn under 18 år. Där definieras barnens mänskliga rättigheter och åläggs staterna ansvar att förverkliga dem. Se www.unicef.fi/barnkonventionen

Det finns fyra grundprinciper i konventionen om barnets rättigheter. De är:

1. Principen om icke-diskriminering, att alla barn har samma rättigheter
2. Principen om barnets bästa som ska beaktas vid alla beslut som rör barn
3. Principen om rätten till liv och utveckling
4. Principen om respekt för barnets åsikter och att alla barn har rätt att uttrycka sin mening

Byggkloss 1: Barnets rättigheter är kända

För att barnets rättigheter ska kunna förverkligas bör både barn och vuxna känna till dem och förstå dem. Till konventionen om barnets rättigheter hör mycket riktigt skyldigheten att informera både vuxna och barn om konventionen aktivt och på ett ändamålsenligt sätt. Dessutom ska man i barnens uppfostran och utbildning sträva efter att främja respekt för de mänskliga rättigheterna. Även den barnvänliga kommunen ska i all sin verksamhet främja medvetenhet om samt förståelse och respekt för konventionen om barnets rättigheter och konventionens skyldigheter.

Att informera om barnets rättigheter främjar flera olika syften. Barnen och ärenden som rör barn ges synlighet och negativa attityder gentemot barn kan åtgärdas. Genom att informera kan man öka respekten för barn och deras grundläggande rättigheter. Om man informerar om rättigheterna kan man motarbeta fördomar gentemot minoriteter och uppmuntra människor att värna om rättigheterna för barn som är i en sårbar ställning. Människorättsfostran för barn ger barnet styrka att själv uppträda respektfullt gentemot andra barn och vuxna och deras rättigheter samt att försvara egna och andras rättigheter.

Genom att öka förståelsen för barnets rättigheter kan man påverka både strukturerna och tanke- och tillvägagångssätten. Personer som arbetar med barn och unga, beslutsfattare, tjänstemän och den stora allmänheten – samt barnen och ungdomarna själva – behöver information om och förståelse för barnets rättigheter. Informationen om barnets rättigheter och människorättsfostran ska vara metodisk och kontinuerlig och kan inte bygga på enskilda utbildningar eller kampanjer. Både vuxna, barn och unga bör också känna till vad de ska göra om barnets rättigheter kränks.

Man lär sig inte att respektera andra eller försvara sina egna rättigheter bara genom att läsa eller höra om rättigheterna, utan man lär sig genom erfarenhet, exempel och övning. Det räcker inte att barn och vuxna känner till att rättigheterna finns, utan all verksamhet i barnets uppväxtgemenskaper ska respektera barnets rättigheter. Fostran om barnets rättigheter är en process där de vuxnas handlingar bara är trovärdiga om de vuxna agerar tillsammans med barnen. Således är den en inlärningsprocess för både vuxna och barn.

Det finns skäl att tillsammans med barn och unga både reflektera över och genomföra ändamålsenliga tillvägagångssätt för att informera om barnens rättigheter och för fostran om barnets rättigheter. Ett exempel på detta är en handbok som har planerats och redigerats av ungdomar som har varit klienter inom barnskyddet. Handboken är till för unga som är placerade utanför hemmet och behandlar barnets rättigheter särskilt med tanke på klienter inom barnskyddet. Viktiga samarbetsparter för den barnvänliga kommunen utöver barn och unga är även medier och aktörer inom civilsamhället.

Kontrollista 1: Barnets rättigheter är kända

- Syns konventionen om barnets rättigheter i kommunens strategi, välfärdsprogram och andra styrande dokument?
- Utvärderas kommunens beslut och tjänster systematiskt med tanke på barnets rättigheter?
- Ingår människorättsfostran och barnets rättigheter i de kommun-/skolvisa läroplanerna för alla åldrar?
 - I vilka åldrar ingår de?
 - I vilka åldrar ingår de inte?
- Följer man upp eller mäter kännedomen om barnets rättigheter
 - I vilka åldrar ingår de?
 - I vilka åldrar ingår de inte?
- Utreder man barnens och de ungas åsikter och erfarenheter om förverkligandet av deras rättigheter i vardagen?
- Har kommunen inlett aktiva åtgärder för att i så stor utsträckning som möjligt informera hela befolkningen om bestämmelserna och principerna i konventionen om barnets rättigheter?

I detta sammanhang bör man beakta följande delområden:

Fostran om barnets rättigheter

- I vilka åldrar får barn fostran om barnets rättigheter (under skolåldern, årskurserna 1–6, årskurserna 7–9, andra stadiet) och i vilka olika uppväxtgemenskaper?
- När man alla barn i dessa uppväxtgemenskaper?
- Beaktas olika barngruppers situationer och behov (till exempel barn som är placerade utanför hemmet, barn som löper risk att diskrimineras på olika sätt) i fostran om barnets rättigheter och i informeringen om rättigheterna?

Håller fostran om barnets rättigheter hög standard?

- Är fostran om barnets rättigheter planmässig, systematisk och kontinuerlig?
- Bygger fostran om barnets rättigheter på barnets motivation, erfarenheter och lösningar?

- Ingår både en kunskapsmässig och en erfarenhetsbaserad dimension i fostran om barnets rättigheter?
- Är barn och unga med som planerare, aktörer och genomdrivare?
- Är medborgarorganisationer med i fostran om barnets rättigheter?

Information till vuxna

- Har tjänstemän och politiska beslutsfattare som fattar beslut gällande barn fått utbildning om barnets rättigheter?
- Finns det tillräcklig information även om rättigheterna för till exempel handikappade barn, barn som är placerade utanför hemmet eller asylsökande barn?
- Har personer som arbetar med barn och unga fått utbildning om barnets rättigheter: småbarnsfostran, grundläggande utbildning, andra stadiet, ungdomsarbete, barnskydd, anställda inom hälso- och sjukvård?
- Hör barnets rättigheter till introduktionen för nyanställda?
- Erbjuds fostrarna fortbildning om fostran om barnets rättigheter och participatoriska metoder?
- Informeras och utbildas vuxna planmässigt, systematiskt och kontinuerligt?
- Informeras även den stora allmänheten om barnets rättigheter i kommunen?

Informerar man både barn och vuxna i kommunen på ett lättfattligt språk om vad de ska göra ifall barnets rättigheter kränks?

- När denna information barnen?

Byggkloss 2: Alla rättigheter förverkligas för varje barn

Principen om icke-diskriminering och att alla barn har samma rättigheter är en av grundprinciperna i konventionen om barnets rättigheter. Detta betyder att varje barn har alla de rättigheter som erkänns i konventionen. Denna princip ska vara bärande även när man skapar en barnvänlig kommun: likabehandling och icke-diskriminering ska genomföras för varje mål. Till exempel ska rätten att delta förverkligas även i fråga om invandrarbarn och handikappade barn, och man ska även främja att barn som är placerade utanför hemmet har kamratrelationer och kan delta i medborgarverksamhet. Dessutom ålägger den nationella lagen om likabehandling myndigheterna att bedöma och främja likabehandling i all sin verksamhet. I den lagstadgade likabehandlingsplanen ska man även beakta barn och unga som en grupp med mångfald.

För många barn hör upplevelsen av utanförskap till vardagen. Barn utsätts för diskriminering och fördomar av många olika orsaker, till exempel ursprung, handikapp, sjukdom eller fattigdom. Undersökningar visar att diskriminering sker hela tiden i barnens och de ungas liv, till exempel i skolan, på gatan, i service och i hobbyer. Ofta märker inte vuxna att barn och unga utsätts för diskriminering. Det är viktigt att vara medveten om att både barn, unga och vuxna diskriminerar – diskriminering sker både i kamratförhållanden och i förhållanden mellan barn och vuxna. Icke-diskriminering och att alla barn ska ha samma rättigheter förutsätter att man målmedvetet raserar olika fördomar och distribuerar korrekt information samt gemensamt kommer överens om tillvägagångssätt för att känna igen diskriminering och ingripa i den. Därför är det inte bara en bärande princip i den barnvänliga kommunen att främja likabehandling och ingripa i diskriminering, utan det är även ett separat mål i sig självt.

På strukturnivå bör man reflektera över om ett tillvägagångssätt eller ett politiskt beslut främjar likabehandling eller om det utestänger (måhända oavsiktligt) någon grupp av barn och unga från verksamheten eller tjänsterna. Att känna igen diskriminering och främja likabehandling förutsätter systematisk utbildning inom kommunorganisationen. För att främja likabehandling behövs också information om orsakerna till diskrimineringen och om grupper som riskerar att utsättas för diskriminering. Kommittén för barnets rättigheter har i sina anmärkningar (2011) för Finlands del uttryckt sin oro över brist på tillräcklig information, särskilt om levnadsförhållandena bland fattiga barn, handikappade barn, barn med minoritets- eller invandrarbakgrund och barn som vårdas i fosterhem.

Särskilt viktigt är att utgångspunkten för att främja icke-diskriminering är barnens och ungdomarnas egna erfarenheter och definitioner på vad diskriminering är och hur den ger sig till känna i vardagen. Även olika organisationer och föreningar innehar rikligt med kunskap i anslutning till likabehandlingsaspekten och den barnvänliga kommunen kan utnyttja denna kunskap.

Kontrollista 2: Alla rättigheter förverkligas för varje barn

- Har barnens mångfald beaktats i kommunens strategier, välfärdsprogram och andra styrande dokument?
 - Har barn eller barngrupper som riskerar att utsättas för diskriminering identifierats?
 - Följer man upp förverkligandet av de mål som har ställts upp i dokument särskilt med tanke på barn som är i en sårbar ställning eller som riskerar att utsättas för diskriminering?

- Finns det sätt att samla in information om hur rättigheterna har förverkligats bland barngrupper som riskerar att utsättas för diskriminering?

- Har en likabehandlingsplan gjorts i kommunen?
 - Har man i planen beaktat barn och unga samt barnens och de ungas mångfald?

- Garanterar strategier, planer, tillvägagångssätt och praxis att diskriminering inte förekommer på grund av dessa orsaker som gäller barnet, barnetsföräldrar eller lagliga vårdnadshavare:
 - ålder;
 - ursprung;
 - nationalitet;
 - språk;
 - hudfärg;
 - kön;
 - sexuell läggning;
 - religion;
 - övertygelse;
 - politisk och annan åsikt;
 - förmögenhet;
 - hälsotillstånd;
 - handikapp;
 - bostadsort;
 - annan orsak

- Vilka åtgärder har man vidtagit i kommunen för att främja likabehandling och avlägsna diskriminering
 - på förvaltnings- och strukturnivå?
 - i barnens uppväxtgemenskaper och i tjänster som riktas till barn?
 - i den stora allmänhetens attityder och verksamhet?
- Arbetar kommunen mot diskriminering tillsammans med aktörer inom civilsamhället?
- Har kommunens olika aktörer och människor som arbetar i organisationens olika delar tillräcklig kunskap i ärenden som gäller diskriminering?
 - förbud mot diskriminering;
 - identifiering av diskriminering;
 - grupper som riskerar att utsättas för diskriminering
- Förverkligas likabehandling i den dagliga interaktionen (tal, handlingar, ord, gester)
 - mellan vuxna?
 - mellan vuxna och barn?
 - mellan barn?
- Finns det i kommunen gemensamt överenskomna tillvägagångssätt för att ingripa i diskriminering?
 - Känner alla som arbetar med barn och unga till dessa?
- Beaktas förbudet mot diskriminering i barnens människorättsfostran?
- Samlar man systematiskt in information av barn och unga i olika åldrar om hur diskrimineringen ter sig och om erfarenheter av diskriminering?
- Får ett barn som har utsatts för diskriminering stöd?
 - finns det utrymme för att prata om erfarenheter av diskriminering?
 - erbjuds barn som har utsatts för diskriminering stöd för att försvara de egna rättigheterna?
- Används barnens och de ungas erfarenheter och åsikter om hur diskrimineringen ter sig och dess utbredning som grund för åtgärder mot diskriminering?
- Utvärderas åtgärderna mot diskriminering och deras effekt?
 - Har barn och unga utvärderat åtgärderna?

Byggkloss 3: Barnen kan delta i planeringen, utvärderingen och utvecklingen av tjänster som är avsedda för dem

Kärnan i en barnvänlig kommun utgörs av tanken om att barnen och barndomen är värdefulla. Även barn och unga är aktiva och likvärdiga kommuninvånare och kommunmedborgare. Således ska man i all kommunal verksamhet främja respekten för barns och ungas deltagande samt deras erfarenheter och åsikter.

Utöver konventionen om barnets rättigheter föreskriver flera författningar, bl.a. grundlagen, kommunallagen och ungdomslagen, att barn och unga ska höras. Dessutom finns det punkter i lagstiftningen där det allmänt åläggs att invånare ska höras (t.ex. markanvändnings- och bygglagen). Det räcker dock inte att allmänna samråd eller andra påverkningsskanaler är öppna för barn och unga, utan deras deltagande måste stödjas medvetet. Dessutom bör det beaktas att tjänster som är avsedda för barn och unga, utöver bland annat dagvård, ungdomsarbete och lekparker, är till exempel kollektivtrafik, lätttrafikleder och bibliotek. I en barnvänlig kommun planeras, genomförs, utvecklas och bedöms alla dessa tjänster enligt barnvänliga principer.

Grunden för att främja barns och ungas deltagande är att de vuxna genuint vill ta reda på och respektera barns och ungas åsikter. Detta gäller både hörandet av enskilda barn i ärenden som gäller dem och hörandet av olika barn- och ungdomsgrupper i planeringen av tjänster och i beslutsfattandet.

Att stödja barns och ungas deltagande förutsätter ofta förändringar både i informeringen om ärenden (sätt att informera, språkets begriplighet), i tillvägagångssätten (sätt och metoder för interaktion, tidpunkten för möten, tid som reserverats för processen) och i strukturerna (arbetsbeskrivningar). Att höra barn och unga innebär inte att man alltid handlar enligt barns och ungas åsikter. Man måste dock berätta för barnen och ungdomarna om beredningen av och grunderna till beslut på ett sätt som de förstår.

Ofta främjas barns och ungas möjligheter att påverka genom olika representationsgrupper, såsom ungdomsfullmäktige och elevkårsstyrelser. Det bör dock observeras att konventionen om barnets rättigheter tillförsäkrar alla barn samma rättigheter. Att endast höra barnen i representationsgrupper är således inte tillräckligt. Med tanke på barnets rättigheter bör man beakta till exempel olika åldersgrupper och barn och unga som är i en svagare ställning än andra på olika sätt.

I kommuner och organisationer finns redan många olika verksamhetsmodeller och praxis som främjar barns och ungas delaktighet och som kan utnyttjas när man skapar en barnvänlig kommun. Det finns också mycket utrymme för att utveckla ny slags verksamhet tillsammans med barnen och ungdomarna.

Kontrollista 3: Barnen kan delta i planeringen, utvärderingen och utvecklingen av tjänster som är avsedda för dem

- Ålägger kommunens strategi eller förvaltningsstadga alla sektorer att höra barn och unga?
- Finns det i alla förvaltningsnämnder metoder och tillräcklig kompetens för att lyssna på barnen och de unga i beslut som gäller dem?
 - Hör både det faktum att barn och unga har rätt att bli hörda och metoderna för detta till personalens introduktion/fortbildning?
 - Hör alla förvaltningsnämnder barn och unga i beslut som gäller dem?
- Finns det i kommunen sådana verksamhetsstrukturer och metoder som gör att varje barn kan delta och föra fram sina åsikter?
- Ifall det i kommunen finns ett system med att höra barnen i representationsgrupper, finns det en verklig möjlighet att påverka ärenden på detta sätt?
 - hur stödjer man deltagandet bland de barn och unga som inte ryms med i gruppen?
 - är det möjligt att bli hörd även i grupper som inte är representativa?
 - hör man olika barn- och ungdomsgrupper i ärenden som gäller dem (till exempel unga skejtare vid planeringen av en skatepark eller barn i daghem vid planering av närmiljö och trafiklösningar.)?
- Kan barn och unga själva påverka i vilka ärenden och med vilka metoder de hörs?
- Får barn och unga i olika åldrar information om beslut på ett sätt som de förstår och genom metoder som är lämpliga för dem?
- Informeras barn och unga omle
 - tidsplanen för beslutsfattande och beredningen av beslut?
 - grunderna för besluten?
 - vilken betydelse hörandet av dem har haft?.

- Hörs barn och unga i ett tillräckligt tidigt skede för att man ska kunna garantera att det hade någon betydelse att de blev hörda?

- Garanteras deltagandemöjligheterna
 - för barn i olika åldrar?
 - för barn som riskerar att utsättas för diskriminering?

- Blir barnen hörda i vardagen gällande de tjänster som de använder?
 - på vilket sätt kan barn och unga delta i utvecklingen av tjänster som är avsedda för dem?
 - är barnen alltid en egen separat målgrupp eller kan de delta i utvecklingen av tjänsterna även tillsammans med vuxna som likvärdiga aktörer?

- Vilka deltagar- och aktörroller erbjuds barnen och de unga i de tjänster som riktas särskilt till dem?
 - hör man enskilda barn och ungdomar i ärenden som gäller dem själva?
 - deltar barnet eller den unga som får tjänster i formuleringen av de egna behoven och intressen?
 - är barnet med och funderar över tillvägagångssätt och lösningar i ärenden som gäller barnet självt?
 - finns det möjligheter att delta i utvecklingen av verksamheten till exempel som kamrathandledare, -medlare eller stödelev?

- Har barns och ungas åsikter om erfarenheter av att bli hörda utretts?

- Förbättras deltagande- och hörandemetoder och -praxis utifrån barns och ungas åsikter och erfarenheter?

Byggkloss 4: Barnen kan påverka planeringen och utvecklingen av det offentliga rummet

Den fysiska miljön inverkar avsevärt på barns och ungas livskvalitet: på deras hälsa, utveckling och lycka. En byggd och obebyggd miljö avgör för sin del barnets eller den ungas möjligheter till bland annat lek, fritid, deltagande och interaktion med andra människor. Principen om barnets bästa som ska beaktas vid alla beslut som rör barn förutsätter att barnets bästa beaktas även till exempel i planläggning, markanvändning, planering av offentliga rum, trafikplanering eller planering av skolnätet.

En fungerande kollektivtrafik och lättrafikleder i bra skick är särskilt viktiga för barn och unga, eftersom dessa gör det möjligt för barnen och ungdomarna att promenera, cykla eller använda kollektivtrafiken och således röra sig utan att få skjuts av vuxna. Ungdomslokaler möjliggör samlingar även på vintern när det är kallt. Även sådana ärenden ska granskas ur lika-behandlingssynvinkeln: till exempel biblioteken och lekparkerna ska vara tillgängliga även för handikappade barn och ungdomar och i ungdomslokalen ska man ingripa i eventuell diskriminering av minoriteter.

Barnets rätt att uttrycka sin mening i ärenden som gäller barnet självt gäller även den fysiska miljön, och barns och ungas åsikter borde väga synnerligen tungt vid planeringen av utrymmen som är avsedda för barn och ungdomar själva. Barn och unga kan ha annorlunda åsikter om till exempel ett områdes säkerhet och det estetiska än vad vuxna har. Ofta är det dock så att det praktiska eller det faktum att det ska vara enkelt att hålla rent väger tyngre än trivselen eller det estetiska i beslutsfattandet även när det gäller miljöer som uttryckligen är avsedda för barn och unga, till exempel i skolor och daghem. En skog intill skolan kan vara en meningsfull plats för barnen att ordna lektioner, men i planläggningen tänker någon eventuellt i första hand på nya bostäder.

Det är ofta omöjligt eller svårt att ändra den byggda fysiska miljön efter att den är bebyggd. För att man ska beakta barns och ungas behov och synvinklar, ska man bedöma konsekvenserna av besluten för barn och unga samt garantera barnen möjligheten att delta i planeringen i ett så tidigt skede som möjligt. Man ska även undvika att planera och bygga för färdigt. Det är viktigt att barnen och ungdomarna även har möjligheten att utforma miljön enligt sina önsknings och på så sätt känna att den är deras egen. När man hör barn och unga ska man beakta barn i olika åldrar och särskilt barn och unga med annorlunda funktionsförmågor för att säkerställa tillgänglighet och hinderlöshet. Dessutom är det ofta vettigt att höra vissa användargrupper – till exempel skejtande barn och unga när man planerar en skatepark.

Kontrollista 4: Barnen kan påverka planeringen och utvecklingen av det offentliga rummet

- Kartläggs barns och ungas behov och utnyttjas deras åsikter vid planeringen och utvecklingen av det offentliga rummet
 - på bostadsområden?
 - i stadsrummet (parker, öppna platser)?
 - på byggda och obebyggda grönområden?
 - i halvoffentliga rum (såsom kommersiella rum, till exempel köpcenter)?
 - trafik- och lättrafikleder?

- Beaktas olika barngruppers behov vid planeringen och utvecklingen av det offentliga rummet och hör man dessa grupper?
 - handikappade barn (hinderslöshet, tillgänglighet)?
 - utövare av vissa grenar (planering av idrottsplatser och parker)?
 - både nuvarande och potentiella användare?

- Vilka metoder och sätt att samla information finns det för att utreda barns och ungas åsikter och erfarenheter om det offentliga rummet och användningen av det?

- Hör man barn i ett tillräckligt tidigt skede för att man faktiskt ska kunna beakta deras åsikter?

- Är barn och unga samt deras behov och åsikter vid planeringen av det offentliga rummet lika betydelsefulla som vuxnas behov och åsikter?
 - Syns barns och ungas värderingar och prioriteringar i planeringen av det offentliga rummet och i beslut som gäller offentliga rum?

- Beaktas även barns och ungas behov vid hörandet av invånarna?
 - informeras barn och unga om ärenden på ett sätt som de förstår?
 - lämpar sig sätten på vilka man kan vara delaktig för barns och ungas behov?

- Bedömer man barnkonsekvenserna
 - i planläggningen?
 - i trafikplaneringen?
 - i planeringen av offentliga byggnader?
 - Beaktas barnens åsikter i konsekvensanalysen?

- Har barnen möjligheten att påverka planeringen och utvecklingen av offentliga rum som är avsedda särskilt för dem?
 - inredning, möblering och användningssätt av inom- och utomhusrum i daghem, skolor och läroanstalter
 - placering av offentliga rum (t.ex. idrottsplatser, lekparker, ungdomslokaler, bibliotek)
 - öppet- eller användningstider
 - Har barnen möjlighet att omvandla miljön

- Har barnen möjlighet att omvandla miljön eller använda den även för sådant som den inte är planerad för?

Byggkloss 5: Barnen kan påverka ärenden som är viktiga för dem själva

Barns och ungas möjligheter att påverka ska inte begränsas till utveckling av tjänster som är avsedda för dem eller till att barn och unga hörs i ett ärende. Man bör även främja barns och ungas möjligheter att själva lyfta fram ärenden som är viktiga för dem och att påverka dessa ärenden. Man bör utveckla en verksamhetskultur där det mellan barn och unga och de tjänstemän och politiker som beslutar om ärenden som gäller barn och unga även finns utrymme för växelverkan som flödar av barnens och ungdomarnas tankar, önsknings och prioriteringar. Man bör stödja verksamhet som härrör från barn och unga och möjligheten för dem att lyfta fram även omständigheter där de upplever att beslut som fattats av vuxna undergräver förverkligandet av barns och ungas rättigheter.

Växelverkan får inte begränsas till enstaka tillfällen, utan barn och unga ska ha möjligheten att lyfta upp ärenden som är viktiga för dem själva till diskussion året om. I många kommuner ordnas årliga diskussioner mellan barn och unga samt beslutsfattare och tjänstemän. Utöver dessa åtgärder bör man även förbättra den vardagliga interaktionen i barnets uppväxtgemenskaper, för att barnen genom erfarenhet ska lära sig att det finns utrymme för deras åsikter och att åsikterna uppskattas. Det klokaste är att man planerar och utvecklar sätten att interagera tillsammans med barnen och ungdomarna.

Det är viktigt att barn och unga kan välja metoder och miljöer för att påverka som är naturliga för dem själva. I stället för (eller utöver) att ta initiativ kanske barn och unga vill vara verksamma och påverka direkt i sin närmiljö, såsom i skolan eller på det egna bostadsområdet. Verksamhet kan innebära att göra något ensam eller tillsammans i grupp. Det kan vara att skriva en egen blogg eller att diskutera och påverka i skolklassen, vilket i sin tur leder till konkret verksamhet, till exempel städtalko i skolans omgivning. Vuxna som arbetar med barn och unga bör vara medvetna om olika tillvägagångssätt som stödjer barnens egen verksamhet och om eventuella anslag eller möteslokaler som finns att tillgå för verksamheten.

Man bör även reflektera över om de påverkningskanaler som är avsedda för barn och unga ger några eller alla barn möjligheten att delta samt granska hur dessa når olika barn- och ungdomsgrupper. Olika kanaler och sätt att stödja barnens deltagande ska granskas som helhet, för att man ska kunna säkerställa att även till exempel handikappade barn, barn med invandrabakgrund och barn och unga i olika åldrar har möjlighet att delta. För att barnen och de unga ska ta till sig tillvägagångssätten och för att dessa ska vara lockande och tillgängliga för barnen och de unga, ska de skapas och utvecklas tillsammans med barn- och ungdomsgrupperna.

Kontrollista 5: Barn kan påverka ärenden som är viktiga för dem själva

- Ingår det att växa upp till en aktiv medborgare i målen
 - i de kommun-/skolvisa läroplanerna?
 - i planerna för småbarnsfostran?
 - i ungdomsarbetet?

- Finns det i kommunen strukturer och tillvägagångssätt som möjliggör växelverkan mellan barn och unga och de tjänstemän och politiker som beslutar om ärenden som gäller barn och unga?
 - Möjliggör dessa tillvägagångssätt att barnen och de unga kan bestämma diskussionsämnen och lyfta upp ärenden och teman som är relevanta för dem själva till diskussion?
 - Är dessa tillvägagångssätt engångstillfällen eller möjliggör de en kontinuerlig växelverkan året om?
 - Garanterar dessa kanaler alla barn möjligheten att föra fram sin egen åsikt?

- Finns det i kommunen strukturer och tillvägagångssätt som stödjer barns och ungas egen verksamhet, så att de kan utföra, utveckla eller ändra saker som de upplever som viktiga?

- Finns det i kommunen tänke- eller tillvägagångssätt som håller tillbaka barns och ungas åsikter eller som är till förfång för barns och ungas spontana verksamhet?

- Uppmuntras barn i olika uppväxtgemenskaper att medvetet uttrycka sin mening om världen som omger dem och om ärenden som är viktiga för dem

- Uppmuntras och stöds barn i olika uppväxtgemenskaper att vara verksamma för att utveckla sin närmiljö när de upplever att det finns missförhållanden i den?

- Används i barns och ungas uppväxtgemenskaper tillvägagångssätt som garanterar varje barn möjligheten att lyfta upp ärenden som är viktiga för barnet självt till gemensam diskussion?
 - Är dessa tillvägagångssätt en del av den dagliga interaktionen?

- Möjliggör tillvägagångssätten interaktion både mellan barn och vuxna och mellan barn?
 - Används tillvägagångssätt som möjliggör interaktion i alla daghem, skolor, läroanstalter och ungdomsgårdar?
- Har barn och unga möjligheten att lyfta upp glädjeämnen och missförhållanden som de har varit med om även till en omfattande offentlig diskussion?
- Har barn möjligheten att framhäva ärenden i stadens egen information?
 - Är de lokala medierna intresserade av teman som barn lyfter fram?
 - Deltar barn i skapandet av sådant medieinnehåll?
- Granskas självuttryck som en mångsidig helhet, beaktas t.ex
- metoder som utgår från konst?
 - kommunikationsmedel och kanaler som barn och unga använder (även internet)?
- Används olika sätt att inhämta information om barns och ungas åsikter om deras möjligheter att påverka ärenden som är viktiga för dem?
- Används kommunikationsmedier som är specifika för barn vid inhämtandet av informationen?
- Respekteras barns och ungas åsikter när de lyfter fram teman som är viktiga för dem?

Byggkloss 6: Barnen kan delta i medborgarverksamheten

Medborgarverksamhet kan för barn och unga innebära både ett sätt att få nya krafter och tillbringa fritid och möjligheten att påverka ärenden som de upplever som viktiga. Medborgarverksamheten erbjuder barn och unga möjligheten att uttrycka sig själva och att växa som medborgare. Konventionen om barnets rättigheter säkerställer föreningsrätten och rätten till lek, fritid och kultur för barnen. Ungdomslagen för sin del fastställer att bland annat ordnande av verksamhetslokaler och möjligheter till fritidssysselsättning samt stöd för ungdomsföreningar och -grupper hör till ungdomsarbetet. Vid utvecklingen av stödet för barns och ungas medborgarverksamhet är det viktigt att beakta barns och ungas åsikter och prioriteringar.

Medborgarverksamheten möjliggör mångahanda delaktighet och delaktighet på många olika nivåer: i hobbyer, som medlemmar och aktörer i organisationer, i olika projekt, i frivilliga barn- och ungdomsgrupper, i kamratkretsar och i virtuella rum. Att vara verksamma tillsammans med andra kring ett gemensamt intresse eller för ett gemensamt mål stärker barnets eller den ungas erfarenhet om medlemskap i en gemenskap och fostrar också till ansvarstagande.

Den barnvänliga kommunen ska erbjuda barn och unga olika möjligheter att delta samt även möjligheten att påverka innehållet i verksamheten. Barn och unga ska ha möjligheten både att delta i handledd verksamhet, hobbyer och evenemang och att själva planera och ordna verksamhet som de tycker om. För att deltagandet ska vara angenämt och uppfriskande, ska det vara frivilligt och barnet ska själv ha valt att delta i verksamheten.

Även när man stödjer medborgarverksamhet ska man fästa uppmärksamhet vid likabehandling. Barns och ungas medborgarverksamhet ska anses vara lika viktig som vuxnas och detta ska märkas i stödet för verksamheten. Resurserna ska inriktas på barn i alla åldrar: små barn behöver platser för lek och ungdomar för samlingar. Man bör stödja både verksamhet i medborgarorganisationer och verksamhet som barn och unga planerar och ordnar i egna grupper. Man bör särskilt se till att familjers medellöshet inte hindrar barn eller unga från att delta i medborgarverksamheten.

Det är förnuftigt att planera, utvärdera och utveckla såväl barnens och de ungas medborgarverksamhet som stödet av den tillsammans med barnen och de unga, så att man kan utnyttja deras åsikter och erfarenheter. Det är meningsfullt att inkludera även sådana barn och ungdomar som inte just då deltar i någon slags medborgarverksamhet, för att så många barn eller unga som möjligt som har nytta av verksamheten ska kunna vara med.

Kontrollista 6: Barnen kan delta i medborgarverksamheten

- Ingår det att växa upp till en aktiv medborgare i målen
 - i de kommun-/skolvisa läroplanerna?
 - i planerna för småbarnsfostran?
 - i ungdomsarbetet?

- Uppfattar man i det stora hela medborgarverksamhet som
 - fritid, rekreation och lek?
 - hobby?
 - kultur?
 - deltagande?
 - självuttryck och framförande av egna åsikter?
 - frivilligarbete?

- Stödjer man barns och ungas medborgarverksamhet
 - med verksamhets- eller projektbidrag?
 - genom att bidra med lokaler för verksamheten?
 - Informeras alla potentiella ansökargrupper om dessa möjligheter?

- När man stödjer barns medborgarverksamhet, beaktar man rättvist
 - barnens verksamhet i förhållande till de vuxnas verksamhet?
 - både organiserad och oorganiserad medborgarverksamhet?
 - verksamhet avsedd för barn i olika åldrar?
 - verksamhet avsedd för utövare på olika nivåer (t.ex. tävlingsidrott – "hobbygymnastik")?
 - även mindre bemedlade barn och unga?

- Används olika sätt att inhämta information om barns och ungas åsikter om sina fritidssysselsättningar och sin rekreation?
 - Används denna information för att utveckla verksamheten och allokerar resurser?

- Märks barns och ungas prioriteringar i stödet för medborgarverksamheten?
 - Beaktar man barns och ungas åsikter när man utvecklar stödet för medborgarverksamheten? Samlar man information även av dem som ännu inte ingår i stödkretsen, men som skulle kunna dra nytta av stödet?
- Har barn och unga i olika åldrar lokaler för fritidssysselsättningar
- Används denna information för att utveckla verksamheten och allokera resurser?
 - Märks barns och ungas prioriteringar i stödet för medborgarverksamheten?
 - Beaktar man barns och ungas åsikter när man utvecklar stödet för medborgarverksamheten? Samlar man information även av dem som ännu inte ingår i stödkretsen, men som skulle kunna dra nytta av stödet?
- Har barn och unga möjlighet att tillbringa tid och vara verksamma i det offentliga rummet på likvärdiga grunder med vuxna?
- Stödjer man barns och ungas medborgarverksamhet genom mediefostran?
- meningsyttring, gränser för den, mobbning
- Vilka roller har barn i medborgarverksamheten
- som egen målgrupp?
 - som delaktiga i de vuxnas verksamhet?
 - som jämställda aktörer?
- Vilka hinder finns det för barns och ungas medborgarverksamhet?

Byggkloss 7: Barnen har vänner och trygga vuxna

I byggklossarna iii, iv och v granskas barns och ungas delaktighet i ärenden ur den synvinkeln att de vill påverka och förändra världen. Ett annat sätt att granska delaktigheten är att fästa uppmärksamhet vid de grupper och gemenskaper där barnet eller den unga lever, till exempel familjen, kamratkretsen, skolklassen eller bostadsområdet. I detta fall handlar det om en social dimension av deltagandet, dvs. om huruvida barnet eller den unga känner att han eller hon tillhör dessa gemenskaper och blir accepterad som sig själv i dem. När man frågar barnen och de unga själva vad de mår bra av, betonar de goda familje- och vänskapsband i svaren. Detta mål är alltså viktigt redan i sig självt, men det är också en förutsättning för att barnet och den unga ska kunna vara en aktiv del av sin närgemenskap och vara med och utveckla den.

För en vuxen som arbetar med barn och unga handlar det först och främst om ett arbetssätt som beaktar kamratrelationer och olika gruppfenomen. Strävan är i detta fall att stärka gemenskaps känslan och de sociala relationerna och att utveckla gruppens gemenskapsanda med hjälp av olika metoder. Det handlar också om att stödja utvecklingen och bevarandet av mänskliga relationer som är viktiga för ett enskilt barn eller en enskild ung person. Detta är särskilt viktigt när ett barn eller en ung person är placerad utanför födelsehemmet. Dessutom är det viktigt att ett barn eller en ung person upplever att han eller hon blir accepterad och uppskattad på alla olika livsområden oberoende av bakgrund, såsom familjebakgrund eller kulturell bakgrund.

Att främja den sociala dimensionen av deltagandet innebär på strukturnivå till exempel att gemenskapen i daghemmet eller i skolan och den upplevda tryggheten ökas och att allas upplevelse av en egen plats i gruppen stärks. Det kan också innebära att barnen får vara med och göra upp ordningsregler eller att de får lära sig att lösa konflikter genom kamratmedling. I fråga om ett enskilt barn eller en enskild ung person kan det till exempel handla om att känna igen eventuell ensamhet och brist på vänskapsförhållanden. Å andra sidan handlar det också om stöd till familjer och om att man garanterar att barn och unga i olika uppväxt- och utvecklingsgemenskaper har trygga vuxna som de kan prata med om saker som är viktiga för dem själva och när de behöver hjälp. Till exempel för barn och unga som tillhör en sexuell minoritet eller en könsminoritet är stödet från den egna familjen viktigt, men det finns situationer då familjen inte kan ge barnet stöd. I så fall behöver såväl barnet som barnets närstående hjälp och stöd.

Eftersom det handlar om känslan av samhörighet, trygghet och självuppskattning bör man utgå ifrån barnens och de ungas egna erfarenheter och åsikter. Valet av lämpliga tillvägagångssätt förutsätter att barnens och de ungas erfarenheter utreds både som individer och som medlemmar i olika grupper och att de får vara med och tolka informationen och välja tillvägagångssätt.

Kontrollista 7: Barnen har vänner och trygga vuxna

- Har man inkluderat stärkandet av gemenskapskänslan samt utvecklingen av barns och ungas sociala relationer
 - i de kommun- och/eller skolvisa läroplanerna?
 - i planerna för småbarnsfostran?
 - i målen för ungdomsarbetet?

- Används olika sätt att inhämta information om barns och ungas åsikter om sina kamrat- och vuxenrelationer?
 - Används denna information för att främja barns och ungas välbefinnande och för att utveckla tjänsterna?
 - Finns det sätt att samla information även från barn som tillhör sådana grupper som riskerar att utsättas för diskriminering?
 - Upplever barnen att de har trygga vuxna i sin vardag och att de kan berätta för dem om glädje och sorg?
 - Upplever barnen att de enkelt kan närma sig vuxna inom olika uppväxtgemenskaper och tjänster och att dessa vuxna är pålitliga?
 - Upplever barnen att de har vänner som de kan tillbringa fritiden med och med vilka de kan dela glädje och sorg?

- Har personer som arbetar med barn och unga tillräcklig förståelse och metodkunskap om barns och ungas kamratförhållanden och olika gruppfenomen?
 - Har personer som arbetar med barn och unga möjligheten till fortbildning gällande temat?

- Är barn och unga med och skapar uppväxtgemenskapernas verksamhetskultur
 - för att utveckla metoder som främjar tryggheten och den inkluderande gemenskapen?
 - för att göra upp ordningsregler?
 - för att lösa konflikter?
 - Genomförs detta i alla daghem, skolor, läroanstalter och handleda fritidsverksamheter?

- Främjas gruppandan och utvecklingen av barnens sociala färdigheter genom mångsidiga metoder i olika uppväxtgemenskaper?
- Identifierar och beaktar det arbetssätt som används i olika uppväxtgemenskaper olika negativa gruppfenomen såsom
 - diskriminering och mobbning?
 - ensamhet?
- Beaktas även nätmiljöer när man arbetar för att stärka barns och ungas sociala relationer?
- Stödjer man i olika uppväxtgemenskaper barnets positiva relation till sina föräldrar och andra vuxna som är viktiga för barnet?
- Beaktas betydelsen av barnets kamrat- och vuxenrelationer även till exempel
 - om barnet är placerat utanför hemmet?
 - i asylsökande barns vardag?
 - i handikappade barns vardag?
 - i vardagen för barn som tillhör en sexuell minoritet eller en könsminoritet?
- Beaktas barnets bästa vid tjänster för vuxna (t. ex. missbrukasvård eller skuldrådgivning) när det finns barn i familjen? Hur?

Byggkloss 8: Barnen och barndomen värdesätts

Ett centralt budskap i konventionen om barnets rättigheter är barnens och barndomens egenvärde. Barnen och ungdomarna är inte bara viktiga för att de är framtidens vuxna eller framtida skattebetalare, utan de är värdefulla människor och medborgare redan nu. Den barnvänliga kommunens uppgift är att stärka barnens och ungdomarnas upplevelse av att vara viktiga medlemmar i gemenskapen och att de som stadsinvånare har betydelsefulla erfarenheter och åsikter. Denna upplevelse uppstår i positiv interaktion med andra människor: i familjen, daghemmet, skolan, på fritiden samt i medierna och i datanät.

Barn och unga och deras åsikter åsidosätts ofta både i beslutsfattandet och i olika vardagssituationer med hänvisning till deras ålder och oerfarenhet. En vuxen person kan också uppriktigt tro att han eller hon agerar för barnets eller den ungas bästa, utan att ha stannat upp för att fråga vilka saker som barnet eller den unga upplever som viktiga i sin vardag. Det behövs förändringar i attityder för att barnen och de unga ska bemötas som jämlika människor och för att deras erfarenheter och synsätt ska anses vara genuint viktiga inlägg bland andra inlägg. Interaktionssituationerna och -platserna ska vara sådana där även barn och unga känner sig trygga. Det finns skäl för de vuxna att även självkritiskt fundera över om det finns utrymme för barnets eller den ungas åsikter och om de tas på allvar även när de avviker från de(n) vuxnas åsikter.

Folk förhåller sig ibland negativt till barn och unga, särskilt på offentliga platser. Barns ostyrighet kan upplevas som störande och grupper av unga som skrämmande. Särskilt i kommersiella rum ingriper man ibland snabbare och på andra grunder i att barn och unga vistas där än i att vuxna gör det. Att skilja på olika åldersgrupper främjar dock inte en positiv interaktion mellan generationerna. Därför bör man reflektera över i vilka situationer det är motiverat att till exempel rikta tjänster eller lokaler bara till vissa åldersgrupper och när man annars bör främja ett positivt möte mellan olika befolknings- och åldersgrupper i vardagen. Till exempel i olika projekt med allaktivitetshus har man framgångsrikt fört samman olika åldersgrupper från bebisar till åldringar i samma lokaler.

Medierna har en central roll när det gäller att påverka den stora allmänhetens attityder. För att barn och unga ska få en positiv uppfattning om sig själva som en del av gemenskapen är det viktigt att de behandlas även i ett positivt ljus i medierna. Genom att möjliggöra barns och ungas deltagande i redaktionsarbetet kan man i den offentliga diskussionen ge utrymme för ämnen som barn och unga anser är viktiga. Dessutom kan man lyfta fram mångfald, dvs. att barn och unga inte är en enhetlig grupp.

För att man ska kunna ingripa i negativa attityder och tillvägagångssätt gentemot barn bör man känna till var sådana förekommer. Det är väsentligt att fråga av barnen och ungdomarna själva om de upplever att de är jämlika och uppskattade invånare i kommunen. Om så inte är fallet bör det utredas i vilka situationer och på vilka platser barnen och ungdomarna inte upplever att de är jämlika eller välkomna.

Kontrollista 8: Barnen och barndomen värdesätts

- Är budskapet om barnets och barndomens egenvärde i konventionen om barnets rättigheter en offentligt uttalad princip som styr kommunens verksamhet och budgetering?
 - Anser man att barnens rättigheter, behov, lek, verksamhet och åsikter är lika viktiga som motsvarande rättigheter etc. för vuxna?
 - Märks detta i planeringen och budgeteringen av verksamheter och tjänster?
 - Märks detta i kommunens information och i medierna?

- Stödjer man medvetet förverkligandet av barnens mänskliga rättigheter?
 - Erkänns och identifieras de situationer där det krävs särskilt stöd av de vuxna för att barnets rättigheter ska förverkligas?

- Upplever barn och unga att de är jämlika och uppskattade invånare i kommunen?

- Ifall verksamhet eller tjänster riktas till personer utifrån ålder, grundar sig detta på beaktandet av barnets bästa?

- Utsätts barn och unga som grupp för begränsningar som inte grundar sig på lagen och på beaktandet av barnets bästa?

- Har barn och unga lika stor rätt att använda det offentliga rummet som vuxna?
 - Begränsas i onödan sådan verksamhet, hobbyutövning eller användning av det offentliga rummet som särskilt barn och unga upplever som meningsfull?
 - Upplever barn och unga att de är lika välkomna som vuxna till olika offentliga rum?
 - Används det olika sätt att inhämta information om barns och ungas åsikter gällande deras erfarenheter om stadsrummet och om var de upplever eller inte upplever att de är välkomna?
 - Utnyttjas denna information i utvecklingen av verksamheten?

- Hur syns barn och unga som grupp i den offentliga diskussionen?
 - får barn och ungdomar samt ärenden som de upplever som viktiga utrymme i den offentliga diskussionen?
 - framhävs positiva eller negativa händelser?
 - beaktas barns och ungas mångfald?
 - hur upplever barn och ungdomar diskussionen om dem själva?
 - har barn och unga möjligheten att delta och påverka denna diskussion?

- Reagerar man i kommunens verksamhet och information mot generaliseringar om barn och unga?
 - möjliggör man barnens egna handlingar och egen självdefinition här?
 - reagerar man i medierna?

Byggkloss 9: Ärenden som gäller barn granskas koordinerat som en helhet, så att man i beslut och verksamheter som gäller barn i första hand beaktar barnets bästa

I den barnvänliga kommunen är barn- och ungdomspolitikens rättesnöre konventionen om barnets rättigheter. Oberoende av kommunens storlek eller förvaltningsstruktur förutsätter skapandet av en barnvänlig kommun en koordinerad granskning över sektorgränserna av ärenden som gäller barn och unga. På så sätt kan man säkerställa att barnets bästa beaktas i beslutsfattandet som en helhet på det sätt som förutsätts i konventionen om barnets rättigheter och inte bara ur en enskild förvaltningsnämnds synvinkel.

Att beakta barnets bästa förutsätter att åtgärdernas och beslutens konsekvenser för barn bedöms systematiskt. Detta ska göras både i förvaltningsåtgärder som gäller ett enskilt barn och i allt beslutsfattande som direkt eller indirekt gäller barn och unga eller en grupp av barn och unga. Även budgeteringen ska granskas med tanke på barnkonsekvenserna. Principen om icke-diskriminering förutsätter att konsekvenserna granskas även med tanke på grupper som riskerar att utsättas för diskriminering.

Koordineringen av ärenden som gäller barn kan lösas på olika sätt i kommunerna, till exempel kan man inrätta en koordinerande grupp eller en barnombudsmannatjänst. Utöver koordineringen behövs uppföljning och konsekvensbedömning av barn- och ungdomspolitik som redan genomförts. Det är viktigt att även barn och unga kan bedöma om konsekvenserna för deras vardag har varit sådana som man eftersträvat. När barn och unga känner till sina rättigheter, kan de också bäst påvisa när deras rättigheter inte förverkligas.

En barnvänlig förvaltning innebär förutom en barnpolitik som respekterar konventionen om barnets rättigheter även en barnvänlig verksamhetskultur: information som barn och unga förstår, växelverkan som beaktar barns och ungas behov samt synliggörande och framhållande av barns och ungas ärenden. Detta förutsätter systematisk information och utbildning om barnets rättigheter.

Olika strategiska dokument möjliggör en barnvänlig praxis i hela kommunorganisationen. Till exempel den plan som förutsätts i barnskyddslagen är ett lagstadgat verktyg med vilket man kan styra, leda och utveckla kommunens välfärdsarbete för barn och unga. Om det i kommunen inte finns en strategi eller ett verksamhetsprogram om barn och unga som binder alla förvaltningsnämnder, finns det risk för att de barnvänliga tillvägagångssätten förblir lösryckta och inte leder till en bestående förändring i strukturerna eller främjar alla barns och ungas ställning på lika grunder. För att faktiskt vara användbar ska strategin eller verksamhetsprogrammet dessutom ha tillräckligt inflytande.

Kontrollista 9: Ärenden som gäller barn granskas koordinerat som en helhet, så att man i beslut och verksamheter som gäller barn i första hand beaktar barnets bästa

- Är konventionen om barnets rättigheter ett verktyg som styr kommunens barn- och ungdomsarbete och -politik
 - i förvaltningsstadgan, i kommunstrategin, i likabehandlingsplanen, i välfärdsprogrammet för barn och unga?
 - Syns särskilt konventionens grundprinciper (principen om icke-diskriminering, att alla barn har samma rättigheter; principen om barnets bästa som ska beaktas vid alla beslut som rör barn; principen om rätten till liv och utveckling; principen om respekt för barnets åsikter och att alla barn har rätt att uttrycka sin mening)?

- Beaktas skyldigheterna i konventionen om barnets rättigheter även i alla sådana beslut som inte enbart gäller barn, men som även gäller dem?

- Finns det i kommunen en aktör/instans som följer upp och bedömer förverkligandet av barnets rättigheter som helhet?
 - har denna aktör kompetens för att främja förverkligandet av barnets rättigheter samt även för att känna igen eventuella kränkningar av rättigheterna?
 - har denna aktör tillräckligt mandat för sitt arbete?

- Beaktas barnets bästa i alla beslut som rör barn?
 - görs en barnkonsekvensanalys för besluten?
 - i vilka ärenden görs en barnkonsekvensanalys?
 - i vilka ärenden görs ingen barnkonsekvensanalys?
 - görs både en förhandsanalys av konsekvenserna och en analys av de verkliga konsekvenserna?
 - beaktas olika barn- och ungdomsgrupper i konsekvensanalysen?
 - beaktas barnens åsikter i barnkonsekvensanalysen?
 - görs en barnkonsekvensanalys för budgeten?
 - om man inte gör en barnkonsekvensanalys, hur säkerställer man att barnets bästa beaktas i beslutsfattandet?

- Finns det i kommunen tillvägagångssätt som tillåter barnen att själva utvärdera förverkligandet av de egna rättigheterna?

- För vem kan barnen och de unga berätta och var kan de få stöd ifall deras rättigheter kränks?
 - Vet barn och unga av vem, var och hur de får detta stöd?

- Uppfyller resultaten av kommunens barn- och ungdomspolitik målen?
 - bedöms barn- och ungdomspolitikens framgång med tanke på barnets rättigheter?
 - deltar barn och unga samt deras föräldrar i denna bedömning?
 - deltar barn och unga i uppgörandet av åtgärdsförslag och i besluten om dem?

Byggkloss 10: Information om barn och unga utnyttjas mångsidigt i beslutsfattandet

Konventionen om barnets rättigheter ålägger att man beakta barnets bästa vid alla beslut som rör barn. Detta ska ske på alla förvaltningsnivåer. För att denna princip ska förverkligas behövs både information om barn och unga och en bedömning av verksamhetens och beslutens konsekvenser för dem. Även i de planer som förutsätts i barnskyddslagen ingår skyldighet till uppföljning.

Både på nationell och lokal nivå produceras mångahanda information om barn och unga. Det är viktigt att den tillgängliga informationen granskas samlat och över förvaltningsnämndernas gränser. Dessutom är det viktigt att den information som innehåses av personer som arbetar med barn och unga utnyttjas både i beslut som gäller barn och i utvecklingen av verksamheten och tjänsterna horisontellt genom kommunorganisationen.

Förutom forsknings- och statistikuppgifter och myndighetsuppgifter ska man även samla in och utnyttja uppgifter om barns och ungas erfarenheter. Barn och unga kan ge beslutsfattandet nya aspekter och lösningar. Dessutom finns det saker som bara barn och unga kan utvärdera. Sådana är till exempel erfarenheter av diskriminering, förverkligande av rättigheter att delta och social trygghet. Det rekommenderas även att man bedömer i vilka situationer barn och unga själva kan samla in information samt att man inkluderar barn och unga i tolkningen av den inhämtade informationen och i uppgörandet av åtgärdsförslag utifrån den inhämtade informationen.

Avsikten med inhämtandet av information ska förutom att skapa en helhetsbild även vara att lokalisera brister i faktaunderlaget. Ofta berättar statistik och medelvärden inte allt, i synnerhet inte om barn som är i en sårbar ställning. Kommittén för barnets rättigheter har uttryckt sin oro särskilt över bristen på information om dessa barns levnadsförhållanden. Det finns skäl att använda och utveckla sätt att samla information som möjliggör inhämtande av information även om barn som befinner sig i en sårbar ställning. Det är synnerligen viktigt att samla in och utnyttja information om dessa gruppers erfarenheter.

Både en barnkonsekvensanalys som görs på förhand och en som omfattar de verkliga konsekvenserna kan om den är noggrant utförd fungera som en metod för att samla in information om barn i fråga om enskilda faktahelheter. Till barnkonsekvensanalysen hör att utreda barnets eller barnens åsikter.

Kontrollista 10: Information om barn och unga utnyttjas mångsidigt i beslutsfattandet

- Beaktas och utnyttjas i planering och beslut som gäller barn och unga
 - anmärkningar och rekommendationer som kommittén för barnets rättigheter har gett Finland?
 - forskningsdata?
 - myndighetsdata, inklusive information som innehas av personer som arbetar med barn och unga?
 - uppgifter om barns, ungas och familjers erfarenheter?
 - medborgarorganisationernas sakkunskap?

- Används olika sätt att samla information om barns och ungas åsikter och erfarenheter gällande deras vardag och välbefinnande som en helhet som inbegriper hela konventionen om barnets rättigheter?
 - Hur utnyttjas denna information?
 - Inhämtas information systematiskt och kontinuerligt av alla barngrupper?
 - Inhämtas information om speciellt sådana saker där barnets subjektiva upplevelse bör vara en särskilt viktig del av bedömningen (förverkligandet av rätten att delta, erfarenhet av diskriminering, trygghetskänsla)?
 - Är barn och unga själva med och samlar information?
 - Är barn med och bedömer och tolkar information som samlats in av dem?

- Granskas information om barn och unga koordinerat som en helhet?
 - Har personer som arbetar på kommunorganisationens olika nivåer eller i dess olika delar tillgång till kompetens som innehas av personer som arbetar på andra nivåer eller i andra delar av organisationen och till den information som dessa personer har samlat in?
 - Gör granskningssättet det även möjligt att upptäcka brister i informationen?
 - Inhämtar man vid behov ytterligare (till exempel kvalitativ eller erfarenhetsbaserad) information för att se längre än statistik och medelvärden?

Bedöms beslutens barnkonsekvenser?

- se byggkloss nr 9. "Ärenden som gäller barn granskas ..."

**Finlands UNICEF rf
December 2015**

Finlands UNICEFs modell En barnvänlig kommun hjälper kommunerna att främja genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter.

Modellen bygger på den internationella förebilden som UNICEF har genomfört sedan 1996. Den finska modellen utvecklades i samarbete med Tavastehus stad åren 2012–2013. UNICEF inkluderar fler kommuner i modellen varje år.

www.unicef.fi/barnvanligkommun

Finlands UNICEF rf
Brädgårdsgatan 6, 00580 Helsingfors
09 5845 0280 | www.unicef.fi

